

АДЛЮСТРАВАННЕ МАРАЛЬНЫХ НОРМ У РЭГІЯНАЛЬНАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ

Хрыпач А.М.,

студэнтка 2 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

Чалавек жыве ў грамадстве і таму прытрымліваецца пэўных правіл. Адны з іх адносяцца з законамі, другія ж можна назваць маральнымі нормамаі. Розніца ў тым, што законы патрабуюць абавязковага выканання, а паводзіць сябе ці не адпаведна нормам маралі – індывідуальны выбар кожнага. Паняцце маралі ўвёў антычны філосаф Цыцэрон, які разумеў яе як прынятыя ў грамадстве ўяўленні пра дабро і зло, правільнае і няправільнае, а таксама як сукупнасць норм паводзін, якія выводзяцца з гэтых уяўленняў. Маральныя прынцыпы рэгулююць адносіны паміж людзьмі, абараняючы іх інтарэсы.

Мэта артыкула – з сабраных на Віцебшчыне рэгіянальных фразеалагізмаў вылучыць і прааналізаваць тыя, што суадносяцца з маральнымі нормамаі і прынцыпамі. *Актуальнасць* работы бачыцца ў тым, што яна ўводзіць ва ўжытак фразеалагізмы, не зафіксаваныя ў навуковых і лексікаграфічных выданнях.

Матэрыял і метады. Матэрыял даследавання – рэгіянальныя фразеалагізмы (каля 100 адзінак), сабраныя на працягу 2021–2022 гг. шляхам апытання мясцовых жыхароў Віцебскай вобласці. У працэсе аналізу былі выкарыстаны метады сплашнай выбаркі і апісальна-аналітычны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Ва ўстойлівых выразках (прыказках, прымаўках, фразеалагізмах) утрымліваецца інфармацыя аб правілах паводзін, маральных прынцыпах, паводле якіх чалавек павінен быць добрым, шчырым, працавітым, паслухмяным. Вызначальна, што ў рэгіянальнай фразеалогіі шырока прадстаўлены адзінкі, што ствараюць вобраз амаральнага чалавека і маюць адмоўную канатацыю. Да іх адносяцца ўстойлівыя выразы, якія:

1) апісваюць адносіны да працы, асабліва сці яе выканання:

дурных па полі ганяць ‘займацца непатрэбнай справай’: *За дзень нічога не паспела зрабіць, што дурных па полі ганяла* (г. Дзісна Міёрскі раён);

лацугі кідаць ‘нічога не рабіць, лайдачыць’: *Ён зноў лацугі кідаў, калі ўсе працавалі ў полі* (в. Вярэнькі Пастаўскі раён);

печ пакляваць ‘рабіць абсалютна марную справу’: *Франтон рамантуіць, што печ паклюіць, – гнілыя дошкі на старыя міняіць; Хай хоць печ паклюіць, абы галаву не дурыў!* (в. Саколіна Талачынскі раён);

таўкач кукурузны ‘той, хто робіць нейкую працу вельмі марудна, павольна’: *Бацька сабраў талаку, каб выкапаць бульбу. Запрасіў дапамагчы сяброў, суседзей, знаёмых. Усе працавалі вельмі добра, адзін толькі Мікола, як таўкач кукурузны, цягнуўся ў самым хвасце і бубнеў нешта сабе пад нос* (в. Вярэнькі Пастаўскі раён);

калека з дваццатага века ‘нязграбны чалавек’: *Я так і падумала, што з рук выпадзе. Ну што зробіш: калекка з дваццатага века* (в. Дубраўка Ушацкі раён);

2) падкрэсліваюць эгаізм і спробы паказаць сябе лепш, чым ёсць:

браць многа на свой розум ‘хацець быць разумнейшым, чым ёсць на самой справе’: *У Сяргея была такая натура: часта любіў браць многа на свой розум* (в. Псуя, в. Ластавічы, в. Шыпы Глыбоцкі раён);

як хрэн у бульбоўніку ‘пра чалавека, які прыцягвае на сябе ўвагу, імкнецца быць асабліва прыкметным’: *Ты як хрэн у бульбоўніку: цябе заўсёды і ўсюды бачна* (в. Стражавічы Чашніцкі раён);

не вымышляць не строіць кўнцы ‘не прыдумваць тое, чаго не было’ (звычайна кажуць пра чалавека, які спрабуе, нешта выдумаўшы, выставіць сябе ў найлепшым

свече): *Не строй кунцы, не запрашалі цябе на свята і ніколі не паклічуць, вымышляеш!* (г. Дуброўна);

3) указваюць на залішнюю гаварлівасць:

як груганнё нагергетаць ‘многа нагаварыў неразборліва і гучна’: “*А зараз раскажы, каб я зразумела, – сказала бабуля ўнуку, – а то нагергетаў як груганнё*” (в. Паўночнае Гняздзілава Докшыцкі раён);

крыкса воксаўская ‘пра таго, хто вельмі гучна размаўляе’: *Ці ўвечары, ці рана – усё не сціхае гэтая крыкса восаўская. Не зоймецца нічым* (в. Псуя, в. Ластавічы, в. Шыпы Глыбоцкі раён);

4) апісваюць вельмі дрэннага чалавека:

чартом свістаць ‘падманваць, дрэнна сябе паводзіць’: *Гэты хлопец чартом свісча, яму нельга верыць, ды і звязвацца з ім не трэба* (в. Паўночнае Гняздзілава Докшыцкі раён).

Заклучэнне. Такім чынам, матэрыял даследавання паказвае, што маральныя якасці прадстаўлены чатырма групамі, самай шматлікай па колькасці з’яўляецца група, у якой фразеалагічныя адзінкі апісваюць адносіны да працы. Усе прааналізаваныя фразеалагізмы ілюструюць адмоўныя рысы чалавека, намі не былі зафіксаваны выразы са станоўчай канатацыяй. У складзе фразеалагізмаў, што характарызуюць маральныя нормы і прынцыпы, у якасці кампанентаў ужываюцца адзінкі флоры і фаўны (кукурузны, хрэн, бульбоўнік, груганнё), словы, не зафіксаваныя ў сучаснай беларускай мове (лацугі, кунцы, крыкса).

1. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны : у 2 ч. / Л. І. Злобін (рэд.) [і інш.]. — Віцебск : УА “ВДУ імя П. М. Машэрава” 2012. — Ч. 1. — 304 с. — Рэжым звароту: <https://rep.vsu.by/bitstream/123456789/14704/1/ГотовоеЧ.1.pdf>. — Дата звароту: 19.03.2023.

2. Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны : у 2 ч. / склад. : Г. К. Семьянькова, Т. А. Грачыха, А. С. Дзядова [і інш.] ; пад рэд. А. С. Дзядовой. — Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2014. — Ч. 2. — 358 с. — Рэжым звароту : <https://rep.vsu.by/handle/123456789/14042>. — Дата звароту : 19.03.2023.

3. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. — Мінск : БелЭН. — Т. 1 : А – Л. — 2008. — 672 с.

4. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. — Мінск : БелЭН. — Т. 2 : М – Я. — 2008. — 704 с.

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ЭТАЛОНОВ УСПЕШНОСТИ В СРАВНИТЕЛЬНЫХ ОБОРОТАХ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Чернякова М.Н.,

студентка 4 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Лапушинская Н.О., канд. филол. наук

Для современного этапа развития человеческого общества характерно стремление к достижению определенных целей, что репрезентируется через понятие успеха и успешности. При этом важно отметить многоаспектность и комплексность данного понятия, которое может иметь как индивидуальное (успешность для конкретного индивида), так и коллективное (успешность в понимании общества) значение. Успешность вербализируется через разные языковые средства, одним из которых выступает сравнение. Сравнение представляет собой один из важных приемов человеческого познания окружающей действительности, логического мышления. В лингвистике на основе сравнения формируется такая единица, как сравнительный оборот. Для репрезентации успешности используются различные эталоны. Актуальность нашего исследования определяется тем, что понятие успешности может коррелировать с разными понятиями, обусловленными ценностными ориентирами индивида или общества. В связи с этим представляется необходимым выделить и описать те эталоны, которые в немецкой лингвокультуре используются для реализации понятия успешности. В рамках данной работы мы ставим перед собой цель установить и описать языковые средства репрезентации эталонов успешности человека в сравнительных оборотах немецкого языка.